

ומאי "מדבריהם למדנו" דקאמר רבי מאיר? א-10
— מדברי רבי חנינא סגן הכהנים, שהוא
הדין לתרומת חמץ בשעה ששית.

כי אף שמן התורה עדיין התרומה ראויה
לאכילה, מותר לטמאותה על ידי התרומה
הטמאה. שהרי אין אוכל מטמא אוכל, אלא
מדרבנן.⁽¹⁾ ובין כך אסורה היא מדרבנן
משעה ששית.⁽²⁾

משקין דוב, שהם אב הטומאה].
דמדאורייתא הבשר טהור מעליא.

ואשמועינן רבי חנינא, שמותר אף לטמאותו
על ידי ראשון דאורייתא. שהרי אף הטומאה
שנטמא בה השתא, אינה אלא מדרבנן. לפי
שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל. ומדרבנן
הרי הוא בין כך טמא. נמצא שלא נוסף בו
שום דין טומאה מחודש⁽¹¹⁾.

התוספות בדבר זה.

ואפשר, דיש לחלק בין טומאת בית הפרס
שהיא מכח טומאת מת דאורייתא, לבין שאר
טומאות דרבנן. וכמו שכתב הר"ש בפרה פרק
יא משנה ה, דאין כל הטומאות שוות בזה. שפת
אמת.

1. רש"י. ותוספות כתבו, דאף למאן דאמר
"אוכל מטמא אוכל" אתי שפיר. ומותר לטמאותו
אף בטומאה דאורייתא. ואף על גב דאיסור היינו
כפסול, ולעיל קאמר דליכא למילף פסול
מטומאה, מכל מקום בטומאה דרבנן אין סברה
לחלק. תוספות.

ומה שמותר לטמא איסור או טומאה דרבנן
בטומאה דאורייתא, הוא משום דפסול דרבנן
נחשב כאינו ראוי אף כלפי הדאורייתא. מאחר
דבמציאות הוא עומד לשריפה.

ועל פי סברה זו יבואר ספק המשנה למלך
בפרק ז מהלכות תרומות הלכה א, בטמא שאכל
תרומה טמאה מדרבנן, אם ישנו במיתה. דכמו
דהאוכל תרומה טמאה אינו במיתה, משום שהיא
מחוללת ועומדת, ולא קרינן ביה "ומתו בו כי
יחלוהו", דלמא הוא הדין בתרומה דרבנן.
דמאחר ובמציאות היא עומדת לשריפה, שוב אין
היא ראויה למצותה. אחיעזר סימן מ.

2. וקשה, אי מסברה דמיא איסור דרבנן לטומאה

לטעמיה, דטומאת משקין לטמא אחרים לאו
דאורייתא. ורבי יוסי דאמר "אינה היא המדה",
אזיל לטעמיה, דהיא דאורייתא. הלכך הוי ולד
הטומאה דאורייתא. ואין ללמוד ממנו לחמץ
בשעה ששית, דאין איסורו אלא מדרבנן.
תוספות.

ואף רש"י לא כתב כן, אלא לפום מאי
דסלקא אדעתין השתא. אבל למסקנה [טו ב]
מבואר להדיא כתוספות. מהרש"א.

11. ובירושלמי פריך, דלפי זה לא בא רבי
עקיבא אלא לפחות. שהרי לא קאמר, אלא
דפסול דאורייתא מותר לעשותו טמא דאורייתא.
אבל רבי חנינא חידש טפי, דאף שלישי דרבנן
מותר לעשות שני.

ומשני, דאף רבי עקיבא איירי בשמן שנפסל
בטבול יום שנטמא בבית הפרס. שאינו טמא
אלא מדרבנן. תוספות.

וצריך לומר דאיירי בטבול יום שנגע באדם
שהלך בבית הפרס. אבל אם נטמא בעצמו מבית
הפרס, בלאו הכי הוא טמא מן התורה. דהרי רבי
עקיבא אית ליה, דמי שנפלה עליו הזאה, הרי
הוא טמא מן התורה. וצריך טבילה והערב שמש.
רש"ש.

ויעוין עוד בפני יהושע, שהוכיח מדברי
הירושלמי הנ"ל, דאף טומאה דרבנן צריכה
הערב שמש. ובריש פרק "חומר בקודש" נסתפקו

אמר ריש לקיש משום בר קפרא: לא כן הוא פירוש משנתנו.

והוינן בה: הי רבי אליעזר ורבי יהושע שמהם למד רבי מאיר לחמץ?

אלא מתניתין בבשר שנטמא באב הטומאה דאורייתא, עם בשר שנטמא בולד הטומאה דאורייתא.⁽³⁾ ולעולם אין להוכיח מדברי רבי חנינא ורבי עקיבא על תרומה חמץ טהורה שמותר לטמאותה.

אילימא, הא רבי יהושע, דתנן: הבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה [כגון שנכנס לשם אדם טמא. וספק נגע בה, ספק לא נגע]⁽⁴⁾ —

ומאי "מדבריהם למדנו" דקאמר רבי מאיר? — לא ארישא דמתניתין קאי. אלא מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע במקום אחר למדנו כן.

רבי אליעזר אומר: אם היתה מונחת במקום התורפה [מקום הפקר], יניחה במקום המוצנע. ואם היתה מגולה, יכסנה! שאפילו אם אינה ראויה לאכילה, אלא להדלקה, עדיין חייבים לשומרה שלא תיטמא טומאה ודאית.

דרבנן, פשיטא דמותר לטמא את החמץ בטומאה דרבנן. ואי מסברה אין להשוות ביניהם, מאי מוכיח מרבי חנינא סגן הכהנים.

3. והיינו ולד ולד אורייתא, דהיינו שלישי. ולמאן דאמר "אין אוכל מטמא אוכל", לא משכחת בשר שהוא שלישי דאורייתא, אלא כשנגע במשקין שנטמאו בכלי שנטמא בשרן. אבל ליכא לאוקמא בבשר שנטמא בעצים ולבונה, דהא ריש לקיש גופיה [דהוא בעל המימרא הכא] מספקא ליה לקמן, אי מהני חיבת הקודש לעשות ראשון ושני. תוספות. וצריך עיון, מה יענו לרבי מאיר דאית ליה "טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא". מהרש"א.

ויש לומר, דלעולם מסברה אין לדמות איסור לטומאה. אלא דמדברי חנינא ילפינן דמותר להוסיף קלקול דרבנן על קלקול דרבנן, כמו בדאורייתא. ומאחר דאין לחלק בין דרבנן לדאורייתא, שוב מצינו למילף מדברי רבי עקיבא, דכשם שמותר להוסיף טומאה על פסול, כן מותר להוסיף טומאה על איסור. דאיסור דמי שפיר לפסול. תוספות.

4. רש"י. והקשו תוספות, ממה נפשך, אי ברשות היחיד הוה, ספיקו טמא. ואי ברשות הרבים, ספיקו טהור כדילפינן מסוטה.

וכתב החזון איש [סימן כד אות ד], דלולא דבריהם היה נראה לפרש, דזה פשיטא לן דאילו היה אסור לטמא טמא דרבנן בטומאה דאורייתא, אף בטומאה דרבנן היה אסור לטמאו, ואף דבין כך הוא טמא. משום שרק לחומרא החשיבוהו רבנן לטמא, ולא לקולא. ומוזה דהתיר רבי מאיר לטמא את הבשר הטמא מדרבנן, אלמא כל ששוב אינו עומד למצותו ואזיל לאיבוד, אף דרק מחמת דין דרבנן הוא, שוב אין בו דין שמירה. ואם כן, שפיר אית לן למילף אף לדבר דאזיל לאיבוד מחמת איסורו.

לכך פירשו, דאיירי בשתי חביות ברשות היחיד, ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזו. דבכהאי גוונא ספק הוי. ולא ילפינן מסוטה דספיקו כודאי, אלא בדבר שיכול להיות. אבל אי אפשר שיהיו שתיהן טמאות בודאי. ויעוין בפני יהושע שתמה על קושייתם. דהרי טעמא דרבי אליעזר הוא משום שמא יבוא אליהו ויטהר את התלויה. ואם כן, מאי אכפת לן

המוצנע, יניחנה במקום התורפה. ואם היתה מכוסה, יגלנה! שסובר רבי יהושע, "יש אם למסורת" (5) ו"משמרת תרומתי" כתיב, דמשמע אחת. והיינו טהורה בלבד. אבל תלויה אינה צריכה שימור (6).

שמע מינה, דלרבי יהושע, כל תרומה שאינה עומדת אלא להדלקה אינה צריכה שימור. ומדבריו למד רבי מאיר שהוא הדין לתרומת חמץ בשעה ששית של ערב פסח. מאחר

וטעם הדבר הוא, משום דכתיב "את משמרת תרומתי". וקרינן "תרומותי", לשון רבים. וקסבר רבי אליעזר, "יש אם למקרא". ושתי תרומות במשמע. אחת טהורה ואחת תלויה [ספק טמאה]. ששתיהן צריכות שימור מפני הטומאה.

רבי יהושע אומר: לא זו בלבד שאין צריך להוסיף על שמירתה, אלא מותר אף לגרע את שמירתה. שאם היתה מונחת במקום

ומה דפירש רש"י כאן לא כן, היינו משום דמסקנה דהתם לא אתיא שפיר אלא לרבי יוסי דסבר דפליגי בתלויה וטמאה. אבל לרבי מאיר, דאף בטמאה וטהורה דאזלא לאיבוד פליגי, בהכרח דטעמא דרבי אליעזר הוא משום ד"יש אם למקרא". שהרי בטהורה דאזלא לאיבוד, לא שייך טעמא ד"שמא יבוא אליהו". פני יהושע.

6. והמהרי"ט אלגאזי בבכורות הקשה, דלהרמב"ם דפסק דספיקא דאורייתא מדאורייתא לקולא, הרי מותר לאכול את התלויה. ואם כן פשיטא דאסור לטמאותה.

ונראה, דלא מיבעיא להמבואר בשערי יושר [שער א], דאף להרמב"ם, אם כאמת אכל איסור הרי הוא עובר, אלא שמותר לו להכניס את עצמו בספק, דודאי לא קשיא. שהרי אף דמותר להקל ולאוכלה, עדיין יש בה צד איסור. אלא אפילו אי נימא דלא עבר, מכל מקום אי כלפי שמיא היא טמאה, הרי יש כאן מציאות טומאה. ודין "משמרת" לא תליא באיסור או בהיתר, אלא במציאות הטומאה.

ואי קשיא, איפכא קשיא. אי מדאורייתא אזלינן בספק איסור לקולא, למה לרבי אליעזר אסור לטמאותה. והרי אפשר דטמאה היא. חידושי רבי שמואל.

בכך שספיקו טמא? והרי אי יטהרנה אליהו, איגלאי מילתא למפרע דטהורה היתה.

ומסיק, ד"יש ליישב".

[ונראה בכונתו, דכיון דלעת עתה יש לה דין טומאה ודאית, אינה בכלל דין "משמרת תרומתי"].

ויעוין בהגהות רבי אלעזר משה הורוויץ [תרומות פרק ח משנה ח] שכתב, דיש להעמיד בחבית שנגע בה מי שטמא מספק. כגון טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם, שאין שורפין עליהם את התרומה, כדאיתא בנדה [כח א].

ונתבאר דבריו באבי עזרי [חמישאה, פרק י"ט מאבות הטומאות הלכה א], דדוקא היכא שהספק הוא באיזה דבר נגע, כגון ספק נגע בשרץ או בצפרדע, שאין הדבר המטמא לפנינו, ספיקו כודאי. אבל אם המטמא לפנינו ואי אפשר להכיר בו מהו, לא ילפינן לה מסוטה.

עוד הוסיף לבאר שם, שאי אפשר שהדבר המטמא ישאר בספק, והנוגע בו יהיה טמא ודאי.

5. ובבכורות לד א מסיק, דלאו בהכי פליגי. אלא לכולי עלמא "יש אם למסורת". ופליגי במשמעות דקרא. דכתיב "ואני נתתי לך את משמרת תרומתי". דרבי יהושע סבר, דוקא את הראוי לך שמור. ורבי אליעזר סבר, דאף תלויה מיקרי "ראוי לך", שמא יבוא אליהו ויטהרנה.

והיא חייבת בביעור, מותר לטמאותה (7).

ודחינן: מי דמי זה לזה?

והרי התם לא התיר רבי יהושע לטמאות את התרומה התלויה בידים. אלא רק להניחה במקום התורפה שתיטמא מאליה. ו**גרמא בעלמא** הוא.

אבל **הבא**, התיר רבי מאיר אף לשרוף את הטהורה עם הטמאה, על אף שבכך הוא מטמאה בידים. ואת זה אין ללמוד משם. (8) ומסקינן: **אלא, הא דקאמר בר קפרא**, שמדברי רבי יהושע למדנו כן, היינו מהא **דתנן**:

חבית יין של תרומה טהורה שנשברה בנת [במקום דריכת הענבים] **העליונה**, **ובתחתונה** [בבור הנמצא מתחת לגת] נמצאים חולין **טמאין**, ונשברה החבית, ועומד יין התרומה הטהור ליפול לתוך החולין הטמאין ולהיטמא מחמתם, ולאסור בכך גם את היין שבתוך הבור, כדין תרומה טמאה שהתערבה בחולין, שכל התערובת נאסרת:

מודה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם הוא

יכול להציל ממנה [מחבית התרומה] **רביעית יין בטהרה — יציל!**

שאם הוא יכול להספיק להביא כלי טהור ולהציל לפחות רביעית יין בטהרה, הרי הוא מחויב לדאוג להביאו ולהציל את יין התרומה הטהור, ואסור לו לקבל את היין בכלי טמא.

ואף שבינתיים יפסיד הן את שאר היין שבחבית והן את היין שבתוך הבור. כי בינתיים יפול שאר היין לתוך החולין הטמאים ויתערב עמם, ויאסור אף אותם באכילה. [כדין תערובת חולין ותרומה. שאם התרומה טהורה, נאסרת התערובת כולה לזרים. ואם היא טמאה, אסורה התערובת אף לכהנים. שהרי כהן האוכל תרומה טמאה עובר בעשה. ואף כאן, יתטמא יין התרומה על ידי החולין, ויהיה דינו כתרומה טמאה שנתערבה בחולין, שהכל אסור אף לכהנים].

מכל מקום, אם בידו להציל רביעית יין בטהרה יעשה כן, אף במחיר הפסד החולין הטמאים.

ואם לאו, שאינו יכול להציל אפילו רביעית

8. וצריך עיון, מאי נפקא מינה בין גרמא לידים. והרי ממה נפשך, או שיש אם למקרא, או דיש אם מסורת.

וצריך לומר, דסליק אדעתין דאף דמדאורייתא ליכא איסור בתלויה, מרבנן מיהא אסור לטמאותה. ולא גזרו רבנן אלא לטמאותה בידים. וכן מוכרח, מהא דמפלגינן לקמן בין היכא דאיכא פסידא, לבין דליכא פסידא. ואי הוי איסור דאורייתא, ודאי אין להתיר משום פסידא

7. ומכאן תשובה לבעל המאור שהתיר אליבא דרבי שמעון את החמץ בערב פסח באכילה עד הלילה. שהרי רבי מאיר כרבי שמעון סבירא ליה. ואם כן, אין סוף התרומה לאיבוד אף לאחר חצות. רבינו דוד.

מיהו בעל המאור עצמו כתב, דרבי מאיר כרבי יהודה סבירא ליה. ואסר חמץ לפני זמנו מן התורה. ולפי זה אתי שפיר.

מודה רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה.

אלמא, מדבריו של רבי יהושע למד רבי מאיר את דינו.

ומסקינן: שמע מינה!

וכן גם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: רבי חנינא סגן הכהנים דמתניתין איירי בשריפת בשר שנטמא באב הטומאה דאורייתא, עם בשר שנטמא בוולד הטומאה דאורייתא. ולא מדבריו למד רבי מאיר את דינו.

אלא מאי "מדבריהם למדנו" דקאמר רבי מאיר? — מדבריו רבי אליעזר ורבי יהושע שנחלקו בחבית של תרומה שנשברה.

איתוביה רבא לרב נחמן מהא דתניא:

אמר רבי יוסי לרבי מאיר: אין הנידון דומה לראיה.

שבשהעידו רבותינו [רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא], על מה העידו?

אם כעדותו של רבי חנינא, הלא העיד על הבשר קדשים שנטמא בוולד הטומאה, ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה. שבשר זה בין כך טמא בטומאת שלישי, מותר לטומאתו שוב על ידי הבשר הראשון, ואף שבכך נעשה בשר זה טמא בטומאת שני.

מהיין, אלא עד שיחזור אחר כלי טהור, יפול כל היין לתוך החולין ויטמא על ידם, ויפסיד גם את היין שבבור — רבי אליעזר אומר: תרד התרומה הטהורה כולה לתוך הבור ותטמא מאליה, ובלבד שאל יטמאנה ביד. ואף שיפסיד את החולין, אסור לטמא את התרומה בידים.

ורבי יהושע אומר: אף מותר לו שיטמאנה ביד. ואין בכך משום עבירה על מצות "משמרת תרומתי", שהרי בין כך סופה להטמא על ידי החולין.⁽⁹⁾

אלמא, כל תרומה שסופה לאיבוד, התיר רבי יהושע לטמאותה בידים. ומדבריו למד רבי מאיר, דהוא הדין לתרומה טהורה בערב פסח לאחר זמן האיסור.

ומקשינן: אי הכי, מאי "האי מדבריהם למדנו" דמשמע לשון רבים?

והא רק רבי יהושע סבר הכי. ואילו רבי אליעזר פליג עליו. ואם כן, "מדבריו למדנו" — מיבעי ליה לרבי מאיר למימר!?

ומשנינן: הכי קאמר רבי מאיר: ממהלוקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע למדנו שמותר לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה. שהרי הלכה כרבי יהושע כנגד רבי אליעזר בטהרות, ולדבריו מותר לעשות כן.

ומוכחינן: דיקא נמי ממשנתנו הכי.

דהא קתני בתשובת רבי יוסי לרבי מאיר:

שמירה. והלא חצי שיעור אסור מן התורה. וצריך לומר דבפחות משיעור ליכא מצות אכילת תרומה. ואין חיוב שמירה אלא בתרומה שיש מצוה באכילתה. קובץ שיעורים.

דחולין. פני יהושע. והאחיעזר [שם] כתב, דאפשר דבידים איכא ללאו ד"בל קודש לא תגע", מלבד דין "משמרת תרומתי".
9. וצריך עיון, למה בפחות מרביעית ליכא חיוב

ובית הלל אומרים: כולם נשרפין כאחת. ולא חיישינן לכך שהבשר הטמא יטמא את הפיגול והנותר. כיון שבין כך גזרו עליהם חכמים טומאה.

והוכיח מזה רבי יוסי: עד כאן לא פליגי בית הלל, אלא משום שיש להם טומאה דרבנן. אבל בלאו הכי, לכולי עלמא היה אסור לטמאותם.

אלמא, אסור לטמאות קדשים טהורים, אף שהולכים לאיבוד. והוא הדין לתרומת חמץ טהורה בערב פסח.

ואסיק רבא לקושייתו: קתני להדיא בתשובת רבי יוסי, שאין הנידון של שריפת תרומה טהורה עם הטמאה בפסח דומה להא דרבי חנינא.

ואי סלקא דעתך, דרבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר את דינו, אמאי מהדר ליה רבי יוסי לחלק מדברי חנינא סגן הכהנים?

והרי לא משם הוכיח רבי מאיר את דינו.

אמר ליה רב נחמן: רבי יוסי — לאו אדעתיה! לא היה יודע מהיכן למד רבי מאיר כן.

דהוא [רבי יוסי] סבר, שרבי מאיר מתוך דבריו דרבי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה הכי. ולכך השיבו מה שהשיבו.

ולכן אמר לו רבי מאיר: לא משם למדתי. אלא אנא — מהא דהתיר רבי יהושע לטמא תרומה דאזלא לאיבוד קאמינא דשורפין את הטהורה עם הטמאה!

ושוב אמר לו רבי יוסי: ואפילו לרבי יהושע — נמי אינה היא המדה, ללמוד מדבריו

ואם כעדותו של רבי עקיבא, הלא העיד על השמן של תרומה שנפסל בטבול יום, שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת. שמאחר ושמן זה בלאו הכי פסול, מותר להדליקו בנר הטמא. ואפילו שנעשה עתה שמן זה טמא, לטמא אחרים.

וטען רבי יוסי לרבי מאיר: אף אנו מודים שכן הוא בתרומה שנטמאת בולד ולד הטומאה ונעשית שלישית לטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה, על אף שהיא נעשית שניה ומטמאה אחרים. כיון שבלאו הכי היא פסולה.

אבל תרומה טהורה, על אף שהיא עומדת בין כך להשרף, אסור לטמאותה בערב פסח. ולא רק את הטהורה, אלא אף את התלויה [ספק טמאה] אסור לשרוף עם הטמאה. כי היאך נשרוף את התרומה התלויה עם הטמאה? והרי ספק טהורה היא. ושמא יבוא אליהו ויתיר את ספיקה ויטהרנה!

ולקמן [כ ב] פריך, הא במשנתנו אמר רבי יוסי שלרבי יהושע מותר לשרוף את הטמאה עם התלויה.

10-ב ומביאה הגמרא את סיוס דברי התוספתא:

עוד השיב רבי יוסי לרבי מאיר: בשר הקדשים שהוא פיגול [כגון שחישב עליו בעת שחיתתו, לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו], ובשר קדשים הנותר לאחר זמנו, ובשר קדשים הטמא, שדינם בשריפה:

בית שמאי אומרים: אין בשר הפיגול והנותר והבשר הטמא נשרפין כאחת [יחד], לפי שהם נטמאים בכך. ואף על פי שדינם להשרף, אסור לטמאותם.

ואע"פ שבין כך גזרו חכמים עליהם שיטמאו את הידים, אסור לטמאותם בטומאה דאורייתא.